

In februari 1996 werd in de Koninklijke Bibliotheek van België een studiedag georganiseerd over het ter beschikking staan van milieudocumentatie en -informatie in Brussel en Vlaanderen.

Uit de conclusies van deze dag en uit de beschikbare literatuur bleek dat het moeilijk was – en waarschijnlijk nog steeds – om een raming te maken van het aantal instellingen dat zich op een of andere manier met milieu bezighield. Instellingen die dan veelal nog een totaal verschillend statuut hebben, gaande van de private sector tot de publieke sector, sommige zowat totaal onafhankelijk en andere als onderdeel van een ganse structuur. Daarbij wordt het nog moeilijker om na te gaan welke van deze instellingen over een bibliotheek of een documentatiecentrum beschikken. Sommige collecties richten zich louter op milieumaterialen, bij andere vormt milieu dan weer een deelcollectie. Verder is de toegankelijkheid van de bibliotheek, het documentatiecentrum, de informatiek of onder welke naam deze dienst ook functioneert, niet steeds dezelfde. Sommige hebben een publieksfunctie, terwijl andere uitsluitend op afspraak kunnen bezocht worden.

Wat het uitgangspunt ook is, duidelijk is dat in Brussel, Vlaanderen en Wallonië veel milieu-informatie beschikbaar is. Het probleem voor de gebruiker is dat deze informatie verspreid is over een wirwar van instellingen. Bovendien is het voor een externe gebruiker in geval van een stand alone ontsluitingssysteem soms onmogelijk om deze informatie op te sporen.

De wildgroei in milieudocumentatie en -informatie maakte de behoefte aan een minimale coördinatie steeds groter en daardoor ontstond een organisatie als FELNET.

Voor de definiëring van het begrip "milieu-informatie" binnen FELNET, werd in 2003 gekozen voor de omschrijving uit het Verdrag van Aarhus¹ dat het niet alleen heeft over de toestand van de elementen van het milieu, maar eveneens de factoren die deze elementen aantasten – zowel stoffelijk als juridisch of bestuur-

En février 1996, une journée d'étude consacrée à un état des lieux de l'information-documentation en matière d'environnement à Bruxelles et en Flandre a été organisée à la Bibliothèque Royale de Belgique.

Des conclusions de cette journée et de la littérature existante, il ressortait qu'il était difficile d'évaluer le nombre d'institutions qui s'occupaient d'une manière ou d'une autre de ce secteur. C'est sans doute encore le cas aujourd'hui car ces institutions ont des statuts très différents. Elles peuvent relever du secteur privé ou public et certaines sont totalement indépendantes alors que d'autres font partie d'une structure globale. Il est dès lors difficile d'évaluer lesquelles disposent d'une bibliothèque ou d'un centre de documentation et plus encore, de savoir si les collections sont clairement spécialisées dans l'environnement, ou si celui-ci n'est qu'une rubrique parmi d'autres. De plus l'accès aux collections est très variable. Certaines sont directement accessibles au public, tandis que d'autres ne peuvent être consultées que sur rendez-vous.

Pourtant tant à Bruxelles, qu'en Flandre et en Wallonie, un grand volume d'information liée à l'environnement est disponible. Le problème pour l'utilisateur vient de la dissémination dans un grand nombre d'institutions; il lui est souvent difficile voire impossible de localiser l'information elle-même quand les institutions ne sont pas accessibles au public.

Face à la prolifération de documentation et de l'information dans le secteur de l'environnement, une coordination minimale s'imposait et a amené à la création de FELNET.

La définition de la notion d'information environnementale au sein de FELNET a été inspirée par le traité de Aarhus¹. Selon celui-ci, le concept n'englobe pas seulement l'état de l'environnement mais aussi tous les facteurs qui l'affectent, tant au niveau physique qu'au point de vue juridique et administratif sans oublier l'état de santé des individus affectés

lijk - en verder ook de toestand van de menselijke gezondheid voor zover deze wordt aangetast door de toestand van de elementen van het milieu. Milieu wordt dus erg ruim beschouwd. Duurzaam bouwen, energie, ruimtelijke ordening, stadsontwikkeling, vervoer, volksgezondheid etc. in zoverre een invloed op of beïnvloed door het milieu vallen voor FELNET onder het begrip "milieu".

FELNET startte oorspronkelijk als Flanders Environmental Library Network. Waarom "Flanders"? Omdat het een erg bescheiden initiatief was van louter Vlaamse instellingen die op 10 december 1996 van start gingen. De stichtende leden waren de SERV², de OVAM³, de SL⁴, de VMM⁵ en de BBL⁶. Indien men louter de som van alle leden neemt, zou men kunnen stellen dat tijdens de eerste tien jaar van zijn bestaan FELNET groeide met gemiddeld twee leden per jaar.

Vorig jaar op 17 oktober werd ter gelegenheid van het tienjarig bestaan de studiedag *Wetenschap en beleid via databanken en datatransmissie tot bij de gebruiker* georganiseerd. Een titel en een dag die niet zozeer het milieu in de kijker stelde, doch zich wel toespitste op een core business van het samenwerkingsverband: de transmissie van (voorlopig nog uitsluitend bibliografische) data. Tijdens de studiedag werd vooral vooruit gekeken, wat de nabije toekomst te bieden heeft en wat er in een iets verdere tijdspanne kan gedaan worden.

Op dit ogenblik wordt aan een nieuwe website gewerkt. Er wordt daarbij niet alleen meer gedacht aan het uitsluitend ter beschikking stellen via de FELNET-website van louter bibliografische gegevens uit de collecties van de leden, maar ook aan het aanleveren van full text. In de eerste plaats zullen de eigen publicaties van de leden in aanmerking komen. In een later stadium wordt eraan gedacht, voor zover auteursrechtelijk mogelijk, om eveneens teksten van derden aan te bieden.

Om de ideeën van de studiedag niet verloren te laten gaan werden de powerpointpresentaties op de FELNET-site geplaatst. Verder danken de organisatoren van de studiedag het publicatiecomité van *Bladen voor Documentatie* met hun bereidwillig akkoord om de rapporten te publiceren.

Hoewel de milieuproblematiek niet het hoofdthema was van de studiedag, kwam dit vooral aan bod onder de Vlaamse Navigator Milieuwetgeving. Nauw aansluitend bij dit onderwerp is Open Access als een manier om het vrij verspreiden van wetenschappelijke publicaties via het Internet te bevorderen.

par l'environnement... L'acceptation du terme est donc ici des plus larges. Construction durable, énergie, aménagement de l'espace, développement urbain, transports, santé publique, sont repris par FELNET dans le concept d'"environnement".

Au départ, FELNET signifiait "Flanders Environmental Library network". Pourquoi "Flanders" ? Parce que l'initiative, lancée le 10 décembre 1996, émanait exclusivement d'institutions flamandes : le SERV², l'OVAM³, la SL⁴, la VMM⁵ et la BBL⁶. Pendant les 10 premières années de son existence, on peut considérer que, chaque année, deux nouveaux membres se sont ajoutés à la liste.

Pour fêter ses dix ans d'existence, le réseau a organisé, le 17 octobre dernier, la journée d'étude *Wetenschap en beleid via databanken en datatransmissie tot bij de gebruiker*. Comme son titre l'indique, cette journée ne concernait pas directement l'environnement, mais se concentrait sur l'élément central de la transmission de données (actuellement encore exclusivement bibliographiques) dans un contexte de collaboration. L'accent fut mis sur des réalisations possibles dans un proche avenir mais aussi à plus long terme.

En ce moment, un nouveau site Web est en cours de développement. Il n'est plus seulement prévu d'y mettre des données bibliographiques mais aussi de donner accès à des textes complets. Dans un premier temps, seules les publications des membres seront concernées. Plus tard, si le droit d'auteur le permet, les textes de tiers devraient également être mis à disposition.

Afin de ne pas perdre les idées de cette journée d'études, les présentations seront accessibles sur le site de FELNET. Les organisateurs remercient le comité de rédaction des *Cahiers de la Documentation* qui a accepté de publier les actes de cette journée.

Même si l'environnement n'était pas le thème principal, la question a été abordée à travers le concept du 'Navigateur flamand pour la législation environnementale' et celui de l'Open access, considéré comme une façon de favoriser la diffusion libre des publications scientifiques via Internet.

Le seul exposé dont le compte-rendu manque malheureusement dans les pages qui suivent, abordait de façon approfondie l'accès aux données scientifiques du secteur public aux Pays-Bas au travers du Data Archiving & Networked Service (DANS), fondé par la Neder-

Het enige rapport over een uiteenzetting tijdens de studiedag dat spijtig genoeg ontbreekt, is dit waar de toegang tot overheidsdata voor wetenschap in Nederland grondig werd bekeken. Hoe Data Archiving & Networked Services (DANS) de open toegang bevorderen en welke beperkingen zich voordoen. DANS is opgericht door de Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) om de toegang tot onderzoeksdata te garanderen. Toegang tot databestanden geproduceerd door overheidsdiensten wordt immers steeds belangrijker voor onderzoekers. Hoewel de Nederlandse regering de *OECD Declaration on Access to Research Data from Public Funding* heeft ondertekend en de meeste wetenschappelijke organisaties de *Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in Sciences and Humanities* onderschrijven, is open toegang tot onderzoeksdata toch nog niet vanzelfsprekend.

SINAPSE (Scientific INformation for Policy Support in Europe) is dan weer een initiatief van de Europese Commissie dat tijdens deze dag aandacht kreeg. Bij dit alles mag men de toegang tot documenten en informatie als sleutel voor een transparantere overheid niet vergeten. Tal van inspanningen hebben Belgische overheden zich getroost om de toegang tot de overheidsdocumenten te bevorderen. Toegang tot overheidsinformatie is immers essentieel. Het beschikken over degelijke overheidsinformatie leidt tot een competitief voordeel en heeft aanzienlijke economische waarde.

De deelname van twee ministers: Kris Peeters, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur tijdens de ochtendsessie en van Fientje Moerman, Vice-minister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel tijdens de namiddagsessie, duiden op het belang dat de beleidswereld aan een initiatief als FELNET hecht.

Voor de FELNET-gemeenschap was deze dag van een uitzonderlijk belang. Sinds oktober vorig jaar kent de site (<<http://www.felnet.eu>>) een gemiddelde raadpleging van tussen de 10.000 tot 15.000 hits per maand, zowat 500 per dag. Een belangrijke vaststelling is ook dat sinds de studiedag het ledental met bijna de helft toenam. Voornaam hierbij is dat het niet langer gaat om louter Vlaamse organisaties doch dat ook instellingen met een federale bevoegdheid de weg tot FELNET hebben ontdekt en het nut van een deelname aan een samenwerkingsverband inzien. Een belangrijke groei van een uniek maar regionaal netwerk "Flanders Environmental Library Network" uit het einde van de 20ste eeuw

landse Akademie van Wetenschappen (académie néerlandaise des sciences - KNAW) et la Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (organisation néerlandaise de la recherche scientifique - NWO) pour garantir l'accès aux données de la recherche. Même si le gouvernement néerlandais a signé la déclaration de l'OCDE sur l'accès aux données de la recherche financée par des fonds publics, et même si la plupart des organisations scientifiques souscrivent à la *Déclaration de Berlin sur le libre accès à la connaissance en sciences exactes, sciences humaines et sociale*, celui-ci ne va pas encore de soi.

SINAPSE (Scientific INformation for Policy Support in Europe) est une initiative de la Commission Européenne. L'accès aux documents et à l'information est la clef d'une gestion plus transparente. De nombreux efforts ont été menés par les autorités belges pour améliorer l'accès aux documents publics. L'accès à cette information reste essentiel car il constitue un avantage compétitif et a visiblement une valeur économique.

La participation de deux ministres, Kris Peeters (Ministre flamand des Travaux publics, de l'Énergie, de l'Environnement et de la Nature) et Fientje Moerman (Vice-Ministre-Présidente du Gouvernement flamand et Ministre flamande de l'Économie, des Entreprises, des Sciences, de l'Innovation et du Commerce extérieur), a montré l'importance que le monde politique accorde à une initiative comme FELNET.

Pour la communauté FELNET, cette journée a été d'une importance cruciale. Depuis octobre le site (<<http://www.felnet.eu>>) a connu un taux de fréquentation de 10.000 à 15.000 hits par mois, soit 500 par jour et depuis, le nombre de membres a crû de 50%. Il ne s'agit d'ailleurs plus exclusivement d'organisations flamandes mais aussi d'institutions fédérales qui ont découvert FELNET et ont ressenti le besoin d'une participation à ce réseau collaboratif. Une croissance importante a transformé un réseau unique mais régional, le "Flanders environmental library network", à la fin du 20e siècle, à, en ce début de 21e siècle, un "Environmental library network", qui bientôt atteindra une dimension internationale.

tot "an Environmental Library Network" in het begin van de 21ste eeuw dat binnenkort ook een internationale samenwerking tegemoet gaat.

Nota's

- ¹ Economische Commissie van Europa van de Verenigde Naties (ECEUN) "Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden met bijlagen", ondertekend te Aarhus op 25 juni 1998
- ² De Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen is het overleg- en adviesorgaan van de Vlaamse sociale partners. Ze bepalen er hun gezamenlijk standpunt en formuleren er aanbevelingen en adviezen (cf. <<http://www.serv.be>>)
- ³ De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij heeft als opdracht binnen Vlaanderen hoofdzakelijk de problematiek van de afvalstoffen en de bodemsanering en beschikt daartoe over juridische, fiscale en sociale instrumenten (cf. <<http://www.ovam.be>>) OVAM beschikt niet langer over een documentatiecentrum.
- ⁴ De Stichting Leefmilieu was een onafhankelijke organisatie op het vlak van de milieu-informatie, -educatie en -dienstverlening. Op 1 oktober 2002 werd deze omgevormd tot ARGUS (cf. <<http://www.argusmilieu.be>>)
- ⁵ De Vlaamse MilieuMaatschappij speelt in Vlaanderen een cruciale rol in het integraal waterbeleid en bewaakt de luchtkwaliteit (cf. <<http://www.vmm.be>>)
- ⁶ De Bond Beter Leefmilieu is een pluralistische federatie van meer dan 140 landelijke en lokale natuur- en milieuverenigingen in Vlaanderen (cf. <<http://www.bondbeterleefmilieu.be>>)

Notes

- ¹ Commission Économique pour l'Europe des Nations Unies (UNECE). "Convention sur l'accès à l'information, la participation du public au processus décisionnel et l'accès à la justice en matière d'environnement avec annexes", signé à Aarhus le 25 juin 1998.
- ² Le Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (conseil social et économique flamand) est l'organe d'avis et de concertation des partenaires sociaux flamands. Ceux-ci déterminent une position commune et formulent des conseils et avis (voir <<http://www.serv.be>>).
- ³ L'Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (société publique flamande des déchets) a en charge principalement la problématique des déchets et de l'assainissement du sol et dispose pour ce faire d'outils juridiques, fiscaux et sociaux (voir <<http://www.ovam.be>>). L'OVAM ne dispose plus d'un centre de documentation.
- ⁴ La Stichting Leefmilieu (fondation pour l'environnement) était une organisation indépendante dans le domaine de l'information environnementale, de l'éducation à l'environnement et de services en matière d'environnement. Cette fondation est devenue le 1er octobre 2002 ARGUS (voir <<http://www.argusmilieu.be>>).
- ⁵ La Vlaamse MilieuMaatschappij (société flamande pour l'environnement) joue en Flandre un rôle crucial dans la gestion de l'eau et veille à la qualité de l'air (voir <<http://www.vmm.be>>).
- ⁶ La Bond Beter Leefmilieu (fédération pour un meilleur environnement) est une fédération pluraliste de plus de 140 organisations nationales et locales pour la nature et l'environnement en Flandre (voir <<http://www.bondbeterleefmilieu.be>>).